

امکان سنجی تمسک به قاعده لا ضرر در اثبات ضمان خلق پول

چکیده محتوایی

بیان مدعا (حجت الاسلام فاضلی):

خلق پول یکی از پدیده‌های جدید در نظامهای اقتصادی امروز است که آثار و تبعاتی از جمله تورم و کاهش ارزش داراییهای پولی افراد جامعه را به دنبال دارد. با توجه به اینکه این کاهش ارزش نوعی نقصان و ضرر به شمار می‌آید - فارغ از حکم تکلیفی آن، لزوم جبران این کاهش و ضرر از جمله مسایلی است که لازم است از دیدگاه فقهی مورد بررسی قرار گیرد؛ چرا که با توجه به صدق ضرر در نقص مالیت و شمول قاعده «لاضرر» این پرسش مطرح می‌گردد که آیا میتوان بر اساس این قاعده ضمان را ثابت نمود؟ در نوشته حاضر با روش توصیفی-تحلیلی با بررسی موردی مسئله خلق پول و تطبیق «لاضرر» با مطالعات کتابخانه‌ای، شش چالش اساسی که برای تمسک به لاضرر وجود دارد بررسی گردید و با توجه به مضمون قاعده لاضرر به نظر میرسد مهمترین چالش در تمسک به قاعده این است که با وجود جعل حرمت تکلیفی «ایجاد نقص در مالیت» و وجوب تکلیفی «جبران ارزش کاهش یافته» ، از نظر عرفی صدق نمیکند که شارع مقدس با عدم جعل ضمان موقفی اتخاذ کرده که موجب تحقق ضرر در خارج شده است. از این رو نمیتوان ضمان را به عنوان حکم وضعی از این قاعده استفاده نمود.

ناقد اول (حجت الاسلام اخوان):

خلق پول موضوعیتی ندارد، لذا پیشنهاد میکنم عنوان کاهش عمدی ارزش پول ملی بهتر است؛ کاهش ارزش پول در بسیاری از موارد عاملی غیر از خلق پول دارد؛ ایشان منکر وجود ضمان نیست، منظورشان این است که ضمان را با قاعده لاضرر میتوان اثبات کرد یا نه؟ یکی از بهترین مقالات که در رابطه با احکام فقهی کاهش ارزش پول نوشته شده مقاله جناب آقای سید محمود هاشمی شاهرودی است که میتوان از آن استفاده نمود؛ پیشنهاد میکنم برای تکمیل این مقالات به مقالات دیگر در پرتال بانک مرکزی مراجعه شود؛ مبنای شما در این مقاله مبنای کدامیک از فقهاست؟ تقسیمات در مورد احکام وضعی و تکلیفی که اشاره کردید، آیا حکم وضعی هم با این قاعده وضع می‌شود یا نه؟ که جا داشت بیشتر بیان شود؛ رابطه قاعده لاضرر با شایر ادله احکام باید تبیین می‌شد؛ کارآمدی قاعده لاضرر در احکام جدید چگونه خواهد بود؟ در تعارض ضرر، مثل ضرر فردی یا ضرر اجتماعی نسبت چگونه است؟ مقاله بسیار زیبا است اما جای کار بیشتری دارد.

ناقد دوم (دکتر جوشقانی):

شیوه ورود به بحث و نوع نگارش جزو امتیازات مقاله است؛ عنوان مقاله در مورد خلق پول به عنوان اینکه فعل شخص حقوقی باشد قابل بحث است ولی ثمره علمی ندارد؛ بسیاری از مطالب شما نیاز به ذکر منبع دارد؛ ابهام و اضطراب در نوشته شما زیاد است؛ خلق پول به عوامل بستگی دارد، این عوامل بایستی مستند شود؛ در تعارف واژگان، کلمه امکان را تعریف کرده اید، این کلمه نیازی به تعریف ندارد و جزو واژگان کلیدی نیست؛ در تعریف خلق پول اصطلاحاتی را به کار برده اید که واضح نیست، انتشار پول با خلق پول تفاوت دارد؛ خلق پول توسط بانک مرکزی درست نیست، انتشار پول توسط بانک مرکزی صحیح است؛ تورم یعنی افزایش سطح عمومی قیمت‌ها و برخی افزایش بی رویه گفته اند. بنابراین افزایش نشانه نیست بلکه حقیقت تورم است؛ در توضیحات قبل از ورود به بحث چالشها نظر شهید صدر را تقویت کرده اید که حاکی از پذیرش آن است؛ انتشار پول به طور مطلق ناشی از سوء استفاده بانک مرکزی یا دولت نیست. گاهی شرایط اقتضای انتشار جدید را دارد ولی ضرر کاهش ارزش را هم دارد؛ به نظر چالش سوم با چالش دوم یکی است یا حداقل تداخل دارد. چالش دوم نقصان مالیت در اعتباریات بود و چالش سوم هم نقص در ارزش اعتباریات؛ آنچه به عنوان مفهوم یا مصداق ضرر بیان کرده اید نیاز به ذکر منبع یا استدلال دارد با صرف تعبیر به نظر می رسد مشکل حل نمی شود؛ خود اعتباریات گزاره نیست بلکه ریشه در واقعیات دارد، بعضی از اعتباریات آثارش از واقعیات بیشتر است؛ چالش ششم در حقیقت اصل مساله است : اثبات ضمان براساس قاعده لاضرر؛ منابع اقتصادی کم استفاده شده است.